

STRUČNÁ HISTÓRIE STÁTŮ

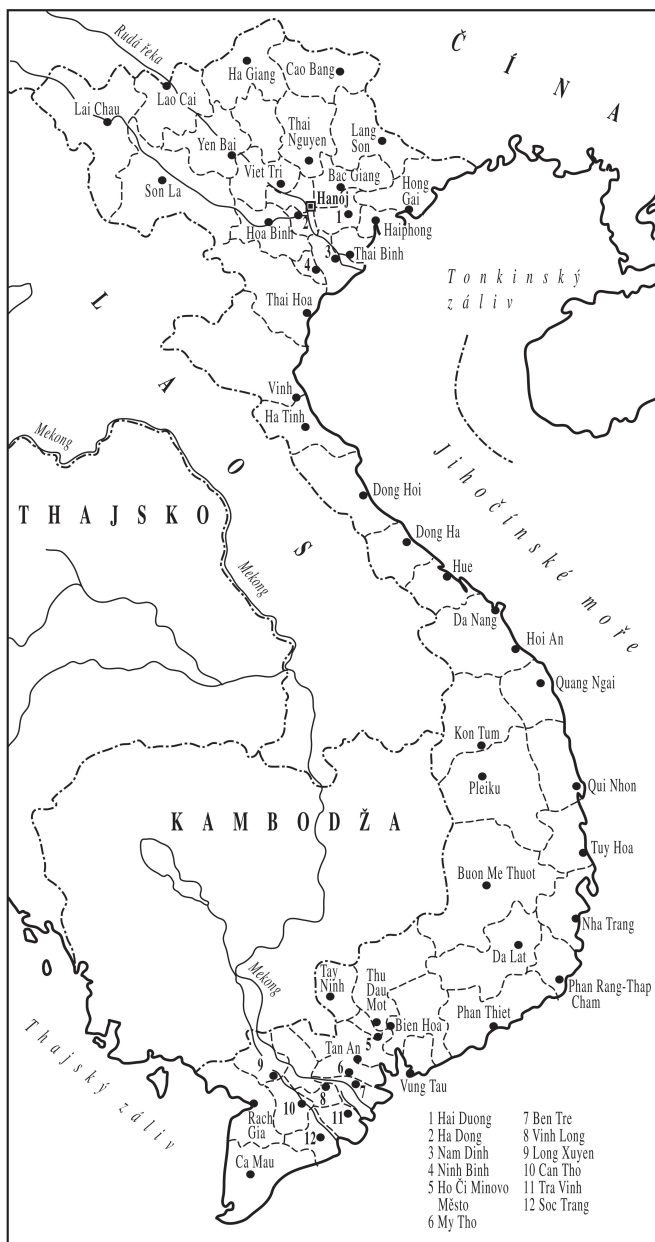
VIETNAM

Petra Müllerová

S T R U Č N Á H I S T O R I E S T Á T Ů

Vietnam

PETRA MÜLLEROVÁ

NAKLADATELSTVÍ LIBRI, PRAHA 2004

Vyšlo ve spolupráci s pro.libri, o. s.

© PhDr. Petra Müllerová, 2004

© Libri, 2004

ISBN 978-80-7277-255-1

Obsah

Nejstarší dějiny Vietnamu	9
Vznik prvních státních útvarů	12
Království Van Lang	12
Stát Au Lac	13
Provincie Giao Chi	14
Období tisícileté severní závislosti	16
Povstání vedené sestrami Trungovými	16
Povstání vedené paní Trieu	17
Ly By a stát Van Xuan	18
Protektorát An Nam	19
Vláda rodu Khuc	19
Formování samostatného národního státu	21
Dynastie Ngo (939–954)	21
Období anarchie – dvanáct knížectví	22
Dynastie Dinh (968–979)	22
Dynastie Raná Le (980–1009)	23
Upevnění feudálního centralizovaného státu	25
Dynastie Pozdní Ly (1009–1225)	25
Podoba státní správy	26
Vývoj pozemkového vlastnictví	27
Systém vzdělávání	29
Zákoník Hinh thu a 10 nejtěžších zločinů	30
Organizace armády	31
Trojí náboženství	31
Vrcholné období feudálního státu	37
Dynastie Tran (1225–1400)	37
Reorganizace byrokratického aparátu	37
Budování silné armády	38
Trestní zákoník a postavení královské rodiny	39
Daně	39
Městská centra	40
Buddhistická sekta Truc Lam	40
Vpády Mongolů	41
Vztahy s Čampou	42

Krise vietnamského království	44
Dynastie Ho (1400–1407)	44
Hospodářské reformy	44
Nadvláda čínské dynastie Ming	45
Dynastie Obnovená Tran (1407–1418)	45
Politika Mingů ve Vietnamu	46
Lamsonské povstání a Le Loi	46
Vzestup a pád národního hrdiny Nguyen Trai	47
Obnovení samostatného státu	49
Dynastie Pozdní Le (1428–1804)	49
Pozemková reforma	49
Státní správa	51
Armáda	52
Hong Ducův kodex	53
První kontakty se západním světem	53
Rozdělení státu mezi Severní a Jižní dynastii	55
Taysonské povstání	56
Období vlády poslední národní dynastie	57
Dynastie Nguyen (1802–1945)	57
Státní aparát	58
Nové administrativní rozdělení země	59
Gia Longův zákoník	60
Dvorská kultura v 19. století	60
Francouzská koloniální expanze	61
Rozdělení země a hnutí Can Vuong	62
Francouzská Indočína	63
Latinizované písmo	64
První světová válka a královské povstání	65
Zrod národních a revolučních hnutí na počátku 20. století	66
Ho Či Min	66
Nacionalisté	67
Hnutí Cao Dai	67
Komunistická strana Indočíny	68
Meziválečné období	69
Druhá světová válka	70
Liga za nezávislost Vietnamu	70
Dějiny po roce 1945	72
Srpnová revoluce	72
Obnovení nezávislosti a založení republiky	73

Intervence Číny a Francie	74
První indočínská válka	75
Ženevská konference	76
Republika Vietnam	77
Vytvoření Fronty národního osvobození	77
Zásahy USA do vietnamských záležitostí	78
Pařížské dohody	79
Sjednocení země a vznik VSR	80
Role Vietnamu v Indočíně	80
Vietnam v sovětském bloku	81
Vietnamská „perestrojka“ po roce 1986	81
Česko-vietnamské vztahy	83
Navázání oficiálních styků a kulturní i ekonomická spolupráce	83
Zvláštnosti období po listopadu 1989	89
Encyklopedické heslo	92
Přehled vietnamských dějin	103
Kulturněhistorické a přírodní zajímavosti	106
Vietnam – proměny názvu země	106
Jazyk a písmo	107
Přehled výslovnosti vietnamského písma	108
Žvýkání betele	109
Pagody	110
Vodní loutkové divadlo	111
Keramika	113
Tradiční medicína	114
Významné osobnosti historiografie	116
Významní učenci	119
Základní informace pro české turisty	120
Zastupitelské úřady	120
Podmínky pro vstup do Vietnamu	121
Jazyková první pomoc	123
Doporučená literatura	126

Nejstarší dějiny Vietnamu

Původ vietnamské civilizace se klade do delty Rudé řeky, tedy do severní části země zvané Bac Bo neboli Tonkin. Zde se zhruba ve 3. tisíciletí př. n. l. usadily mongoloidní kmeny, které se smísily s kmeny australo-negroidními, a postupně se zde vyvinula rasa tzv. jižních mongoloidů. Systematický archeologický průzkum, který se v šedesátých letech 20. století prováděl v severním Vietnamu, potvrdil, že v době staršího paleolitu žil na zdejším území (např. v provinciích Yen Bai, Ninh Binh, Quan Binh) člověk typu *Homo sapiens*.

V době pozdního paleolitu (starší doby kamenné) se člověk usadil ve vápencových masivech kolem delty Rudé řeky. Tehdy se vyvinuly **kultury bacsonská a hoabinská**, jejichž názvy jsou odvozeny od názvů provincií Bac Son a Hoa Binh, kde se prováděl archeologický výzkum. Ten dosvědčil, že lidé tehdy uměli hrubě opracovat kámen do elipsovitého, případně mandlovitého tvaru a vyrábět nože, škrabadla a pravoúhlé sekery. Nástroje vyrobené ze zvířecích kostí a rohů – známé z jiných nalezišť – se příliš nepoužívaly. Z lehkého zpracovatelného bambusu lidé zhotovovali kůly, šípky a nože. Bacsonská kultura již svou znalostí hrnčířství (hlínou se vymazávaly pletené bambusové košíky, které se vypalovaly) nese rysy přechodu k neolitu (mladší doba kamenná). Hlavní zaměstnání lidí v této době stále představoval sběr rostlin a lov ryb i zvěře. Lidé ještě neznali zemědělství a domácí zvířata, domestikován byl pouze pes.

V období neolitu se ve středním Vietnamu, v přímořské provincii Nghe An, vyvinula **kultura Quynh Van**. Archeologické nálezy dokazují, že tito lidé se živilí rybolovem, sběrem mušlí a lovem zvěře. Byly objeveny skupinové hroby, v nichž byli mrtví pohřbeni ve skrčené poloze, a v hrobech ležely pracovní nástroje a ozdoby. V oblastech vzdálených od moře byly nalezeny lastury, v přímořských oblastech pak kamenné nástroje typické pro vnitrozemí. Daný fakt svědčí o stycích přímořských a vnitrozemských oblastí. Ve 3. tisíciletí př. n. l. se zároveň ustálila geografická podoba delty Rudé řeky i severovietnamského pobřeží.

Nejvýznamnější kulturu neolitu ve Vietnamu představuje podle současných nálezů **kultura Phung Nguyen**. V této době již lidé nežili v jeskyních, ale stavěli si tzv. kolové stavby, tedy dřevěné a bambusové domy na kůlech. Kolové stavby měly chránit jejich obyvatele před divokými zvířaty a plazy. Obdobné stavby, realizované ze stejných důvodů, najdeme i dnes u příslušníků mnoha národnostních menšin. Lidé kultury Phung Nguyen vyráběli specializované nástroje různých velikostí, například sekery s rukojetí a kostěné jehly, dlabali dřevěné čluny, vydělávali zvířecí kůže a používali hrnčířský kruh. Z vypalované hlíny vyráběli závaží na rybářské sítě, dále kuličky do foukaček užívaných při lovu. Lidé také zhotovovali hliněné zásobnice na obilí a další užitkové nádoby zdobené geometrickými tvary. Z kostí, rohů a ze dřeva se vyrábělo poměrně velké množství prstenů, náramků, náušnic a náhrdelníků. V tomto období se rozvíjí zemědělství. Začíná se chovat dobytek a pěstovat rýže (*Oryza sativa*) i obilí. Archeologové – a to nejen vietnamští – se, kupodivu, celkem shodují na faktu, že právě na Indočínském poloostrově se začala pěstovat rýže jako na prvním místě na světě. V této době velmi pravděpodobně začala i třídní diferenciaci.

V době bronzové, tedy v období od 2. do 1. tisíciletí př. n. l., se na území dnešního Vietnamu vyskytovaly kultury Dong Dau a Go Mun. Na sklonku doby bronzové (v 1. tisíciletí př. n. l.) se v údolích kolem Rudé řeky a řeky Ma rozvinula kultura známá pod názvem **dongsonská** (jméno je odvozeno od bohaté archeologické lokality Dong Son). Dosud bylo objeveno a z hlediska archeologického zpracováno přes sto lokalit této vyspělé kultury. Mezi nalezené předměty patří korále, náramky, náušnice, prsteny, a zvláště pak desítky různě velkých bronzových bubnů. Většina bubnů má na lubu, tj. horizontální části bubnu, pravděpodobně určené k rozezvučení nástroje, gravírovaný centrální motiv slunce s paprsky, a v soustředných kruzích kolem se pak nachází řada realistických výjevů: volavky, čápi, divoká zvěř, psi, lidé s čelenkami z ptačích per, bojovníci, lidé na lodích atd. Největší a nejznámější bubny se nazývají Ngoc Lu (má výšku 63 cm a průměr lubu 79 cm) a Hoang Ha (má výšku 61,5 cm a průměr lubu 79 cm). K čemu však sloužily ony obrovské a těžké bubny, nevíme. Nabízí se hned několik hypotéz. Bubny se užívaly jako bicí nástroje umístěné na zemi a bilo

se do nich vertikálně drženou tyčí. Na lubu téměř všech bubnů je zobrazeno slunce, je tedy možné, že bubny se zapouštěly do podlah kolových staveb (tj. stavby zpravidla obdélníkového půdorysu umístěných na vysokých pilotech nad zemí) tak, aby do středu hvězdy padaly sluneční paprsky, a bubny se tak užívaly jako sluneční hodiny. Leckde byly nalezeny bubny (lubem vzhůru a o průměru několika centimetrů), které obsahovaly lidský popel a pohřební předměty. Tyto bubny tedy měly prokazatelně (nevíme ale zda ne jen druhotně) charakter pohřebních uren. Předpokládá se, že bubny se užívaly především jako magický předmět při obřadech přivolávání boha Slunce, ochránce dobré úrody, ale i při obřadech pohřebního charakteru, kdy staří Vietové věřili, že duše zemřelých se převtělí do ptáků (proto četné motivy ptáků i lidí s ptačími členkami na bubnech). Každá z uvedených hypotéz má své pro i proti.

Dongsonská kultura daleko přesáhla hranice míst, kde vznikla. Bronzové předměty prokazatelně pocházející z tohoto střediska nalezneme po celé jihovýchodní Asii, tedy i v ostrovní části kontinentu. Znamená to, že Vietové uměli stavět čluny, dokázali využít měnících se pasátů a navštěvovali ostrovní kultury? Nebo onu proslulou kulturu navštěvovali příslušníci jiných kulturních center jihovýchodní Asie? Na tyto a další otázky se teprve hledá odpověď.

Vznik prvních státních útvarů

Čínští historici obvykle označují obyvatele na jih od řeky Jang'c termínem Bach Viet (Sto Jüe), tedy názvem pro různé etnické skupiny, mezi něž se řadila i etnika označovaná souhrnným názvem Lac Viet. Tuto skupinu tvořilo asi 15 kmenů, které žily v rovinách a pobřežních oblastech dnešního severního Vietnamu a na území jihočínské provincie Kuang-tung. Lacvietové byli zemědělci, pěstovali rýži na polích se zavlažovacím systémem. Znali tkalcovství. Tetovali si těla obrazy vodních zvířat, především krokodýlů a hadů: věřili totiž, že magické obrazy je uchrání před zvířaty, kterých se obávali. Ze stejného důvodu malovali na čluny hlavy vodních tvorů, případně obrovské oči. Pozoruhodným rysem této kultury bylo žvýkání betele a lakování zubů černým lakem.

Království Van Lang

První vietnamské království se nazývalo Van Lang (nebo Van Tan, doslova Země tetovaných lidí) a přes 2 600 let v něm vládla pololegendární **dynastie Hong Bang**: údajně od roku 2 879 př. n. l. až do roku 258 př. n. l. Kmenový svaz sdružoval patnáct kmenů, přičemž hlavní kmen žil v Me Linh (v oblasti dnešního města Viet Tri). Svazu vládli mytičtí králové: každý totiž panoval více než sto let. Královský titul byl dědičný a panovníci spravovali území prostřednictvím dědičných civilních správců (*lac hau*), dědičných vojenských velitelů (*lac tuong*) a nižších úředníků (*bo chinh*). Jisté je, že v této době se společnost již diferencovala, existovala aristokracie a výsledkem bojů se sousedními, ale i mezi jednotlivými kmeny byli otroci. Za vlády dynastie Hong Bang se rovněž praktikovaly kult slunce, kult vodního ducha a posvátných zvířat: jelena, želvy, žáby a kohouta. S kultem slunce jsme se setkali již v době bronzové a uctívání zvířat připisují historici i etnografové přetrvávajícímu totemismu.

Samotný původ dynastie Hong Bang je obestřen mýty a legendami. Uvedme jednu z rozšířených variant mýtu. Údajným zakladatelem dynastie byl Kinh Duong Vuong, který vládl úze-

mí zvaném Xich Qui (Země rudých démonů). Jednoho dne král Duong Vuong odešel do paláce vod, kde vládl Vodní drak, a oženil se s jeho dcerou. Spolu pak měli syna Sung Lama, jenž po čase nastoupil na panovnický trůn pod jménem Lac Long Quan (což můžeme volně přeložit jako Dračí pán Laců). Období vlády Lac Long Quana v zemi Xich Qui je pokládáno za tzv. zlatý věk. Po nějaké době však do země vpadli Číňané vyslaní císařem Laiem. Po smrti císaře Laie se Lac Long Quan oženil s jeho dcerou, princeznou Au Co. Za čas princezna porodila kožený vak se sto vejci, z nichž se vyklubalo sto chlapců. Po dlouhodobém soužití rodiče zjistili, že spolu nemohou nadále žít a rozešli se. Padesát chlapců odešlo s otcem směrem na jih, do Vodního království, a druhých padesát chlapců odešlo s matkou do hor, do oblasti dnešního Viet Tri. Zde nejstaršího syna královny Au Co zvolili panovníkem a on se pod jménem Hong stal zakladatelem dynastie Hong Bang.

Stát Au Lac

Roku 258 př. n. l. byl svržen poslední panovník dynastie Hong Bang. Království Van Lang dobyl panovník Thuc Phan, který přišel do země ze severu. Své vlastní království spojil s územím dobytého státu a vytvořil útvar známý pod jménem Au Lac. Osobnost panovníka Thuc Phana je rovněž obestřena tajemstvím: přestože je obecně pokládán za historickou postavu, jen velmi obtížně lze s určitostí identifikovat království, odkud přišel. Proto se někteří historikové domnívají, že Thuc bylo jméno mocné rodiny ve Van Langu, jež byla natolik silná, že mohla svrhnout krále. Podle legendy byl totiž poslední panovník dynastie Hong Bang lenoch a opilec, který nebyl schopen po vpádu armády rodu Thuc bránit sídelní město. Když zjistil, že je poražen, spáchal sebevraždu skokem do studny.

Starověký (někdy je označován jako raně otrokářský) stát Au Lac se rozkládal v deltě a na středním toku Rudé řeky a v oblastech na jih od ní. Kmeny Lacvietů v této době rozvíjely nejen zemědělství (je doloženo, že znaly pluh), ale především řemesla a vznikala také městská střediska. Hlavní městem bylo Co Loa (Mušlové Město) proslulé mohutnými hliněnými hradbami (základy hradeb byly až 25 metrů široké a horní část, po

kte­ré se da­lo jezdit vo­zy, by­la ši­ro­ká 20 me­trů; v průmě­ru hra­dy do­sa­ho­va­ly 8 me­trů výš­ky), při­po­míná­jí­cí­mi uli­tu moř­ské­ho ko­ryš­e. Mě­st­ské bu­dovy se sta­vě­ly z ne­pá­le­ných ci­hel. Jak už by­lo zmíně­no, ve spo­leč­nos­ti se ob­je­vi­li o­tro­ci, ale o­tro­ctví se ne­sta­lo pře­vlá­da­jí­cí for­mou ho­spo­dá­ř­ství. Pří­j­my stá­tu, kte­ré za­jiš­ťo­va­ly je­ho cho­d a ob­živu pa­nov­ní­ka, a­risto­k­ra­cie a stá­tní­ho a­pa­rá­tu, tvo­řily od­vo­dy svobo­dných ob­činí­ků, tj. svobo­dných vlas­tní­ků pů­dy.

Kon­cem 3. sto­le­tí př. n. l. z­or­ga­ni­zo­val sjed­no­ti­tel Čí­ny cí­sař Čchin Š'Chuang-ti dvě vo­jen­ská ta­že­ní do Au Lacu. Číná­nům se po­da­řilo vi­et­skou ar­má­du po­ra­zit a ro­ku 207 př. n. l. ob­sa­dili ú­ze­mí na dol­ním a stře­dním to­ku Ru­dé řeky. Zá­hy však do­šlo k pá­du čchin­ské dy­nas­tie, a po­té vzni­kl na ji­hu Čí­ny sa­mo­sta­tný stá­t Nam Viet, k ně­muž pa­trila i se­verovýchod­ní část Indo­čí­nského po­loos­tro­va. Sou­čas­tí no­vého stá­tu se stal i Au Lac, kte­rý až do ro­ku 111 př. n. l. uz­ná­val svrchova­nou moc ji­hočí­nské dy­nas­tie Trieu. Sprá­va ze­mě by­la reor­ga­ni­zo­vá­na po­dle čín­ského sys­té­mu, ale ji­nak byl čín­ský vliv ma­lý. Ar­má­da si za­cho­va­la dřívě­jší or­ga­ni­za­ci: sklá­da­la se z oddílů pře­šáků vyzbro­je­ných ko­pí­mi a bo­jo­vý­mi se­ke­ra­mi a z oddílů lu­čiš­tní­ků. Vále­čné lo­ď­stvo mě­lo bo­jo­vé lo­dice, kte­rým se po­dle ev­ro­pského vzoru ří­ká ga­lé­ry.

Ve 2. sto­le­tí př. n. l. Lac­vietové dále ex­pan­do­va­li, aby zís­ka­li no­vou ze­mě­dě­lskou pů­du, a osí­dlili ji­žní ob­las­ti se­verního Viet­na­mu. Ve stejné do­bě do­šlo k roz­vo­ji umě­ní. Z to­ho­to ob­do­bí zná­me li­té vý­rob­ky z bron­zu, řez­by do ka­me­ne a ko­vu, hu­dební ná­stro­je a ob­řad­ní pře­d­mě­ty. Vzní­ka­la no­vá stře­dis­ka, napří­klad ve Vinh, upe­vni­ly se sty­ky s ji­žní Čínou a na­vá­za­ly se pr­vní kon­tak­ty s In­dií.

Provincie Giao Chi

Ve dva­cá­tých le­tech 2. sto­le­tí př. n. l. na­pa­dli Nam Viet čín­ští cí­saři z no­vé dy­nas­tie Chan. Po třech krvavých ta­že­ních byl Nam Viet při­po­jen k chan­ské Číně, je­jíž ji­žní část s lac­vi­et­ským oby­va­tel­stvem se od té do­by (od ro­ku 111 př. n. l.) na­zý­va­la pro­vin­cie Giao Chi.

Po celé 1. sto­le­tí př. n. l. se čín­ská na­dvlá­da v ze­mi pro­je­vo­va­la je­n ok­rajově a míst­ní kul­tu­ra do­sa­hla vel­kého roz­k­vě­tu. Li­dé

si osvojili výrobu skla, vznikly první železné nástroje a zbraně, rozvíjela se řemesla a zemědělství.

Počátkem 1. století n. l. však čínský vliv v provincii Giao Chi zesílil. Byly zavedeny nové daně a čínská správa se snažila soustředit veškerou moc do rukou čínských úředníků a začala se vměšovat do vnitřní politiky velkých místních rodů. Čínští přesídlenci se usazovali na nejlepší půdě, tedy v deltě Rudé řeky. Čínská dynastie Západní Chan zavedla v Giao Chi systém rozdělující území na velké administrativní jednotky (*chau*), které se dále dělily na prefektury (*quan*). Neexistovala však ještě správní jednotka na úrovni okresu (*huyen*). Účinnou metodou čínského vykořisťování byla i nadále vazalská daň. Postupně se posiloval systém prefektur a vytvářely se i okresy. Původní (tj. lacvietské) organizační jednotky byly vytlačovány. Veškeré úřednictvo státního aparátu tvořili Číňané. Státní úředníci stojící v čele okresů vládli na základě příkazů čínského císařského dvora. Za vlády dalších čínských dynastií se administrativní jednotky postupně měnily. Hlavním cílem úpravy administrativních jednotek bylo především omezování a kontrola obyvatel podmaněného území a snaha potlačit hned v zárodku jakékoli povstání či revoltu.